

KAYSERİ SELÇUKLU UYGARLIĞI MÜZESİNDE SERGİLENEN KEYKUBADIYE SARAYI TAŞINIR KÜLTÜR VARLIKLARI

Ali BAŞ¹ ♦ Remzi DURAN² ♦ Necla DURSUN³ ♦ Şükrü DURSUN⁴
Gürcan SENEM⁵

Özet

Anadolu Selçuklu sultanı 1. Alaeddin Keykubad tarafından 1220'li yılların ortalarında Kayseri'de inşa ettirilen Keykubadiye Sarayı'nda sistemli olarak 2015 yılından itibaren Bakanlar Kurulu Kararıyla arkeolojik kazı çalışmaları yapılmaktadır. Kazının başlangıcından 2020 yılına kadar geçen süreçte önemli taşınır kültür varlıkları ele geçmiştir. Bunlar arasında seramik ve çiniler ilk sırada gelmektedir. Ayrıca söz konusu buluntular arasında 2014 yılında yapılan sondaj çalışması sırasında ortaya çıkan eserler de önemli bir yer tutmaktadır. Ele geçen buluntuların az bir kısmı envanterlik olup, büyük bir kısmı etütlük veya amorf niteliktedir. Çini ve seramiklerde farklı teknikler kullanılmıştır. Çinilerde, tek renk sırlı, sır altı ve lüster teknikleri görülürken seramiklerde sırsız-sırlı, sır altı, lüster, sgraffito ve slip teknikleri görülmektedir. Kullanılan renkler Anadolu Selçuklu döneminde sıkça karşılaştığımız turkuaz, kobalt mavisi ve patlıcan morudur. Sırlarında şeffaf, turkuaz ve opak beyaz kullanılmıştır. Bazı örneklerde astar uygulaması görülürken bazılarında astar uygulanmamıştır.

¹ Prof. Dr. Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, abas@selcuk.edu.tr

² Prof. Dr. Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, duranremzi@gmail.com

³ Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, necladursun19@gmail.com

⁴ Dr. Öğr. Üyesi Kayseri Üniversitesi, Mustafa Çıkrıkçıoğlu MYO, El Sanatları Bölümü, sukrudursun@gmail.com

⁵ Arkeolog, Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kent Tarihi ve Tanıtımı Daire Başkanı, gsenem@kayseri.bel.tr

Eserlerde geometrik, bitkisel, figürlü, yazılı ve nesnel süsleme görülmektedir. Geometrik süslemelerde çokgen, yıldız ve düğüm motifleri ağırlıktadır. Bitkisel süslemeler Anadolu Selçuklu üslubunu yansıtan stilize rumi, palmet, lotus ve çok yapraklı çiçekler biçimindedir. Yazılı süsleme eserlerde daha çok dekoratif amaçla kullanılmıştır. Figürlü süsleme motifleri natüralist ve fantastik hayvan figürleri biçiminde görülürken çok az örnekte insan tasviri bulunur.

Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Kayseri Büyükşehir Belediyesi arasında yapılan 21.02.2022 tarihli protokol çerçevesinde yukarıda bahsedilen envanterlik ve etütlük buluntuların Kayseri Büyükşehir Belediyesince düzenlemesi yapılan ve işletilen Kayseri Selçuklu Uygarlığı Müzesi'nde sergilenmesi kararlaştırılmış ve bu doğrultuda Çifte Medrese'nin (Gevher Nesibe Medresesi ve Darüşşifası) doğusundaki yapının ana eyvanı bu eserlerin sergilenmesine tahsis edilmiştir. Sergide yer alan eserler gruplandırılarak ayrı ayrı vitrinlere yerleştirilmiş ve salonun sağından itibaren sırsız seramiklerle başlayan düzenleme, lüster çinilerle son bulmuştur. Vitrinlerin arkasında ise teknikleri açıklayıcı metin bulunur.

Bu çalışmada sergileme düzeni ve sergide yer alan eserler ile ilgili genel bilgiler verilecektir.

Anahtar kelimeler: Keykubadiye Sarayı, Sergi, Çini, Seramik, Selçuklu Uygarlığı Müzesi

KEYKUBADIYE PALACE PORTABLE CULTURAL ASSETS EXHIBITED AT THE KAYSERİ SELJUK CIVILIZATION MUSEUM

Archaeological excavations have been carried out systematically since 2015 by the decision of the Council of Ministers in the Keykubadiye Palace, built in Kayseri in the mid-1220s by the Anatolian Seljuk Sultan Alaeddin Keykubat I. During the period from the beginning of the excavation until 2020, important movable cultural assets were found. Among these, ceramics and tiles come first. In addition, among these findings in question, there are artifacts unearthed during the drilling work carried out in 2014. Few of the findings are for inventory, most of them are for study or in amorphous nature. Different techniques are used in tiles and ceramics. While monochrome glazed, underglaze and luster techniques are seen in tiles, unglazed-glazed, underglazed, luster, sgraffito and slip techniques are seen in ceramics. The colors used are turquoise, cobalt blue, eggplant purple, which we frequently encounter during the Anatolian Seljuk period. Transparent, turquoise and opaque white are used in their glazes. Primer application is seen in some samples whereas primer is not applied in some samples. Geometric, herbal, figured, written and objective ornaments are seen in the works. Polygon, star and knot motifs are dominant in geometric ornaments. Herbal ornaments are in the form of stylized rumi, palmette, lotus and multi-armed flowers reflecting the Anatolian Seljuk style. Written ornaments were mostly used for decorative purposes. Figured ornamental motifs are seen in the form of naturalistic and fantastic animal figures, while there are very few examples of human depictions.

Within the framework of the protocol dated 21.02.2022 signed between the Ministry of Culture and Tourism and Kayseri Metropolitan Municipality, it was decided to exhibit the above-mentioned inventory and study findings in the Kayseri Seljuk Civilization Museum organized and operated by the Kayseri Metropolitan Municipality, thus the main iwan of the section to the east of the Çifte Madrasa was allocated for the exhibition of these works. The works in the exhibition were grouped and placed in separate showcases and the arrangement, which started with unglazed ceramics from the right of the hall, ended with luster tiles at the end.

In this study, general information about the exhibition layout and the works in the exhibition is given.

In the main iwan arrangement, showcases were determined first. The bottom of the portable metal-legged showcases, which do not give harm to the historical structure, is wooden and the top of them is glass. In order not to damage the floor, a wooden platform is placed under the metal feet. LED lighting is installed in front of this platform. The showcases are placed along the three façades of the main iwan, starting from the right in a counterclockwise direction. In order to create contrast inside the showcases, black fabric cover is made.

In the showcase, high pots were taken back, and small-sized artifacts were placed in the spaces between the high pots. Brass LED lamps with legs were used in the interior lighting of the showcase.

Information boards with photographs are hung on the wall behind the showcases, in which the techniques of the works exhibited in the showcase are given. The texts here are written in two languages; Turkish and English.

In the showcases arranged according to the characteristics of the work, the work was brought to the fore by placing an eight-pointed star-shaped base under some fragmented ceramics. Turquoise, which is frequently used in Anatolian Seljuk tiles and ceramics, was preferred as the color in these bases.

On the north wall of the exhibition, an oil painting on canvas was placed by the painter Hamza Gedik, inspired by the figured coin minted by the Anatolian Seljuk Ruler Alaeddin Keykubad when he was the Melik of Tokat.

In the middle of the iwan, there is a lightbox with a photo that gives information about the Keykubadiye Palace in Turkish and English.

The exhibition, which was specially prepared for the Keykubadiye Palace excavation findings in line with the understanding of modern museology, was presented to the visitors for two years.

Keywords: Keykubadiye Palace, Exhibition, Tile, Ceramic, Keykubadiye Exhibition, Seljuk Civilization Museum.

1. GİRİŞ

Kayseri Şeker Fabrikası sınırları içinde yer alan ve Anadolu Selçuklu döneminin önemli saraylarından olan Keykubadiye Sarayı kazılarında Bakanlar Kurulu Kararı ile 2015 yılında başlanmıştır (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1- Keykubadiye Sarayı Kazı Alanı Genel Görünüş

Kazılarda, Sarayın mimarisine ışık tutacak önemli veriler elde edilmiştir. Bunun yanı sıra mimari süslemede kullanılan çiniler ile günlük kullanım eşyaları seramikler ise zengin bir koleksiyon oluşturmaktadır. 2015-2020 yılları arasına ait kazılarda ele geçen eserlerden büyük oranda sağlam olan veya restorasyonu gerçekleştirilen farklı teknikte ve özellikteki eserlerin sergilenmesi gündeme gelmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Kayseri Büyükşehir Belediyesi arasında yapılan 21.02.2022 tarihli protokol çerçevesinde yukarıda bahsedilen envanterlik ve etütlük buluntuların Kayseri Büyükşehir Belediyesince düzenlemesi yapılan ve işletilen Selçuklu Uygarlığı Müzesi'nde sergilenmesi kararlaştırılmış, bu bağlamda günümüzde Selçuklu Uygarlığı Müzesi olarak hizmet veren Gevher Nesibe Medresesi ve Darüşşifası'da Medrese bölümünün ana eyvanı Keykubadiye Sarayı eserlerinin sergilenmesi için düzenlenmiş ve 1. Alaeddin Keykubad'ın ölüm yıldönümü olan 31 Mayıs 2022 tarihinde açılışı gerçekleştirilmiştir⁶ (Fotoğraf 2,3).

⁶ İbn Bibi, Sultan I Alaeddin Keykubad'ın H. 634 yılının 3 Şevval'i 4 Şevval'e bağlayan gece yarısı vefat ettiğini belirtmektedir. Bundan dolayı Sultan'ın ölüm tarihi olarak 4 Şevval 634 (31 Mayıs 1237) dikkate alınmıştır (İbn Bibi 1997: 455-457).

Fotoğraf 2-Sergi Açılış Töreni

Fotoğraf 3-Sergi Açılış Kazı Ekibi

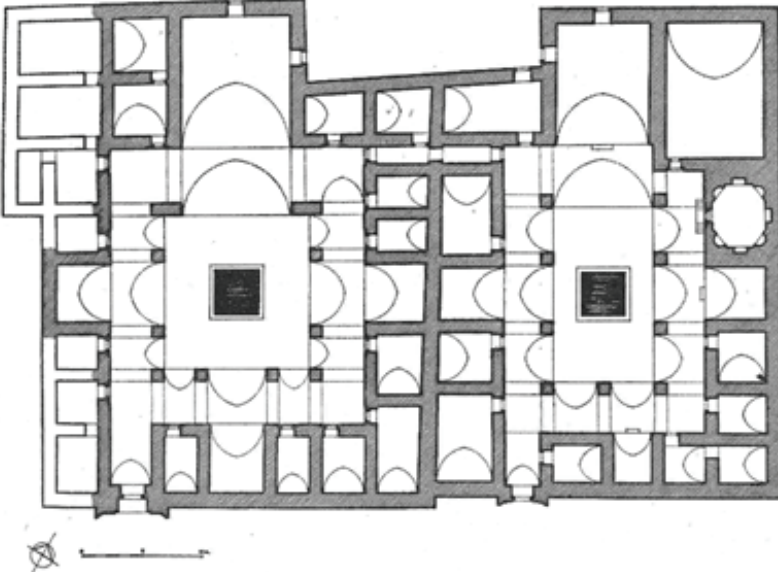
Sergileme kısmına geçmeden önce Selçuklu Uygarlığı Müzesi (Gevher Nesibe Medresesi ve Darüşşifası) hakkında kısa bir bilgi vermek faydalı olacaktır.

Çifte Medrese olarak adlandırılan, Gevher Nesibe Medresesi ve Darüşşifası, Darüşşifa taç kapısında bulunan kitabeye göre Anadolu Selçuklu hükümdarı II. Kılıçarslan'ın kızı Gevher Nesibe Sultan'ın vasiyeti üzerine

kardeşi I. Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından 1204-1206 yıllarında inşa ettirilmiştir (M. Sözen 1970:80). Medrese ve Darüşşifa, ortasında havuzu bulunan, dört tarafından sivri tonozlu revaklarla çevrili açık avlulu, dört eyvanlı, plan şemasına sahiptir (Fotoğraf 4, Çizim 1).

Fotoğraf 4-Çifte Medrese Genel Görünüş

Çizim 1- Kayseri Çifte Medrese Planı (A.Kuran)

2010 yılında Vakıflar Bölge Müdürlüğü ile Kayseri Büyükşehir Belediyesi arasında yapılan protokolle yapının Selçuklu Uygarlığı Müzesi olarak işlevlendirilmesi kararı alınmış ve Kayseri Büyükşehir Belediyesince gerekli restorasyon çalışmaları ve müze teşhir tanzimi tamamlandıktan sonra 21 Şubat 2014 tarihinde Müze'nin açılışı gerçekleştirilmiştir.

Müze içerisinde ikisi geçici sergi alanı olmak üzere toplamda 36 sergi alanı bulunmaktadır. Bu odalarda Büyük Selçukluların kuruluş döneminde Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılışına kadar geçen süreç içerisindeki Selçuklu eserleri sergilenmektedir. Müze bünyesindeki envanter defterine 650 adet eser ve 267 adet sikke kayıtlıdır. Kayseri Müzesi'nden ise 107 adet eser geçici süre ile alınarak sergilenmektedir. Taşınır kültür varlıklarının yanında müze dijital unsurlarla da zenginleştirilmiştir.

Müzeler artık bilindiği gibi sadece eserlerin vitrinlerde yer aldığı mekânlar olmanın çok ötesinde hem okul hem de atölye olarak görülme-ye başlanmıştır. Bu kapsamda müzede çocuk karşılama ve eğitim alanları tasarlanmıştır. Çocuklar yaklaşık 10 dakikalık çizgi animasyon filmi ile medrese ve darüşşifa hakkında bilgi alabilmekte, Selçuklu çini yapbozlarını birleştirip eğlenceli vakit geçirebilmektedir. Organik hamurlardan müzede gördükleri Selçuklu motiflerini yapıp istedikleri renge boyamakta, ayrıca müze ziyareti sonrası ufak bir bilgi testiyle Selçuklu Dönemi eserleri hakkında kendilerini sınavabilmektedirler. Çocuk aktivite kitabı ile öğrendiklerini evde tekrar edip içindeki uygulamalar ile bilgilerini kalıcı hale getirebilmektedirler.

Mimari donanımlarının yanında sergi konsepti olarak müze üç ana bölümden oluşmaktadır. Müze girişinin yer aldığı medrese bölümünde; tarih boyunca kurulmuş olan tüm Selçuklu Devletlerinin kronolojik süreçleri ile bu dönem içerisindeki siyasi ve kültürel olaylar ele alınmıştır. Ayrıca geçici süreli sergi salonları da bu kısımda olup Gevher Nesibe Sultan'a ait kümbete giriş de yine bu alandan sağlanmaktadır. Bunların yanında Selçuklu Dönemine ait tabaklar, kaplar, sikkeler, kandiller, ağırlık malzemeleri, mezar taşlarının bir bölümü de bu alanda sergilenmiştir. Darüşşifa bölümüne dar bir bağlantı yolundan geçilmektedir. Darüşşifa bölümündeki mekânlarda; yine Selçuklu dönemine ait pişmiş toprak süs eşyaları, mutfak malzemeleri, çini süslemeli obje ile maden sanatının en seçkin örnekleri yer almaktadır. Ayrıca tıp aletlerinin tanıtıldığı hologram kutusu, Selçuklu

döneminden günümüze ulaşmış ilaç tariflerine göre hazırlanan dijital ilaç yapım kioksu ve Selçuklu döneminden günümüze ulaşmış 18 adet kitabın dijitali yer almaktadır. Develi Ulu Camii'nin orijinal minber parçaları da ayağa kaldırılarak darüşşifa bölümünde sergilenmektedir. Darüşşifa bölümünden bimarhane bölümüne geçilmektedir. Bimarhane bölümüne geçişte ilk olarak hamam bölümü yer almaktadır. Bimarhane'de yer alan hücre odalarında ise dönem canlandırmaları, tedavilerde kullanılan müzik aletleri, dijital görsellerle zenginleştirilmiş hastalıklara göre farklı makamların dinletildiği odalar yer almaktadır.

Keykubadiye Sarayı eserlerinin sergiye hazırlanma sürecinde,

- Kültür ve Turizm Bakanlığı (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü) ile Kayseri Büyükşehir Belediyesi arasında yapılan 21.02.2022 tarihli protokol çerçevesinde, Keykubadiye Sarayı kazısında çıkan etütlük ve envanterlik eserlerin Selçuklu Uygarlığı Müzesi'nde sergilenmesi kararlaştırılmıştır.
- Sergide 39'u etütlük, 35'i ise envanterlik olmak üzere toplamda 74 adet eser yer almaktadır.
- 17 adet vitrinde sergilenen bu eserlerin dışında sergi salonunda, 14 adet foto blok baskı bilgi panosu, 1 adet lightbox bilgi panosu, 1 adet yağlı boya tablo bulunmaktadır.
- Sergi 1. Alaeddin Keykubad'ın vefat tarihi olan 31 Mayıs 2022 tarihinde ziyarete açılmıştır.
- Sergi, 30.09.2022 tarihine kadar 40.200 kişi tarafından ziyaret edilmiştir.
- Müze ve Keykubadiye Sarayı Sergisi pazartesi günleri dışında yaz aylarında 09.00-19.00, diğer aylarda 09.00-17.00 saatleri arasında ziyarete açıktır.

2. Keykubadiye Sergi Salonu ve Eserler

Salonda, 17 adet vitrin, ana eyvanın doğu, kuzey ve batı duvarlarının önüne U şeklinde bir düzen oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir. Sergiye bağlı olarak ana eyvan camla kapatılmıştır. Eyvanın doğu yönündeki vitrinlerde sırasıyla sırsız ve sırlı seramikler yer alırken, kuzey ve batı yönde-

ki vitrinlerde tek renk sırlı, sır altı ve lüster teknikli çiniler bulunmaktadır (Fotoğraf 5,6).

Fotoğraf 5

Fotoğraf 6

Sergi Salonunda, ana eyvan ortasında, Türkçe ve İngilizce olarak Keykubadiye Sarayı hakkında bilgi veren, lightbox bulunmaktadır (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7

Sağdaki ilk vitrinde sırsız seramiklerden, üç testi ile bir adet kandil bulunmaktadır. 2015 yılı kazılarında ortaya çıkarılan iki testi, sık dokulu, krem renkte hamura sahip, yumurta gövdeli, tek kulplu ve düz kaidelidir. Bu testilerden ilkinde, gövde, boyun kısmına düz olarak bağlanmakta boyun ağza doğru genişleyerek açılmaktadır. Akıtacaklı ağızlı testide süsleme bulunmaktadır. İkinci testi, konik ağızlıdır. Gövde, boyun kısmına ince bir hat ile bağlanmaktadır. Kulpun başladığı hizada tüm gövdeyi dolaşan baskı teknikli, yan yana sıralı bozuk şekillerle oluşturulmuş bir süsleme şeridi yer almaktadır. Süsleme şeridinin üst kısmında ve şeride paralel olarak kazıma tekniği ile yapılmış tek sıra yiv mevcuttur (Baş ve Dursun, 2019:72-73). Kaidesiz, geniş düz dipli, yumurta biçiminde gövdeli üçüncü testinin gövdesi boyun kısmına doğru daralmaktadır. Gövdenin üst bölümünde kazıma ve baskı tekniğinde süsleme görülür (Baş ve Duran, Dursun 2019:111). Bu vitrinde sergilenen 2015 yılı kazı sezonunda açığa çıkarılan kandil, açık kiremit kırmızısı, sık dokulu hamurlu, düz kaideli ve yarı küresel gövdelidir. Ağız bölümünde büzülerek fitillik oluşturulmuştur (Baş ve Dursun, 2019: 74) (Fotoğraf 8).

Fotoğraf 8

İkinci vitrinde tek renk sırlı beş eser yer almaktadır. Bunlardan üç tanesi yüksek kaideli, yeşil renkli seramik kaselerdir. Kaselerin aralarında kalan boşluklara açık formlu seramik iki kandil yerleştirilmiştir. Kandiller de kaselerde olduğu gibi yeşil sırlıdır (Fotoğraf 9, 10).

Fotoğraf 9

Fotoğraf 10

Üçüncü vitrinde sgraffito ve champlevé teknikli iki yayvan seramik kap parçası yer almaktadır. Bunlardan birincisi kuş figürlü tabaktır. Kuş figürü, tabağın dip kısmına merkezi olarak konumlandırılarak tasvir edilmiştir. Figür, sgraffito ve champlevé tekniklerinde yapılmış, kahverengiye boyanmış ve kabın iç kısmı ise tamamıyla açık yeşil renkte sırlanmıştır (Baş ve Duran, Dursun 2022:55). Bir kabın dip kısmına ait parça olan diğer örnek ise sgraffito tekniğinde oluşturulan bitkisel süslemeli ve yeşil sırlıdır (Baş ve Duran, Dursun 2022:85) (Fotoğraf 11, 12).

Fotoğraf 11

Fotoğraf 12

Dördüncü vitrinde, sır altı teknikli seramik kap parçaları yer almaktadır. Bunlardan birincisinin merkezinde, daire içerisine alınmış altı kollu yıldız yer almaktadır. Yıldızın hem içerisinde hem de etrafında bitkisel süslemeler görülür (Baş-Dursun, 2019: 65). Bir başka örnekte aynı kaba ait olduğu düşünülen dört parçadan birinde kuş figürü, diğerlerinde ise bitkisel motifler görülür (Baş ve Duran, Dursun 2022:55). Bu parçaların altına sekiz kollu yıldız formunda altlık yerleştirilmiştir (Fotoğraf 13).

Fotoğraf 13

Beşinci vitrinde, sır altı teknikli seramik tabak yer almaktadır. Eser, alçak kaideli ve yayvan gövdeli bir forma sahiptir. Merkezinde yer alan kuş figürünün etrafı bitkisel motiflerin hakim olduğu kompozisyonla süslenmiştir. 2015 ve 2016 yıllarında parçalar halinde bulunan eser 2018-2019 yıllarında yapılan restorasyon çalışmaları ile büyük oranda tamamlanmıştır. Krem renkteki hamuru sık ve ince gözenekli bir yapıya sahiptir. Süslemeler siyah boylarla oluşturularak, şeffaf turkuaz renkte sırlanmıştır (Baş ve Duran, Dursun 2022:53) (Fotoğraf 14,15).

Fotoğraf 14

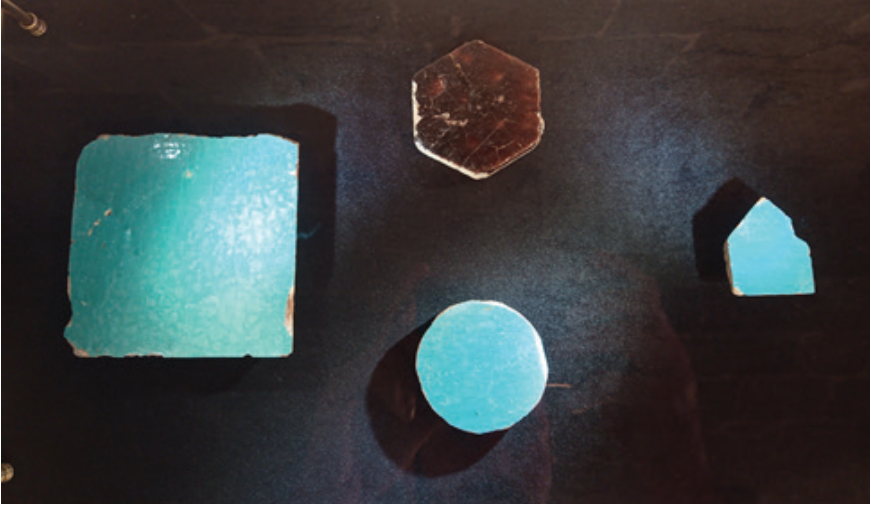
Fotoğraf 15

Altıncı vitrinde biri sır altı, diğeri lüster teknikli iki seramik kap bulunmaktadır. Bunlardan sır altı teknikli olanı kuş figürlü kasedir. Parçalar halinde bulunan eser 2018 yılında yapılan restorasyon işlemleri ile birleştirilmiş, eksik kısımlar ise alçı ile tamamlanmıştır. Yüksek kaideli ve yarı küresel gövdelidir. Kasenin iç ve dış yüzeyine siyah renkte süslemeler yapılmış, üzerine şeffaf turkuaz renkte sır uygulanmıştır. Kasenin iç kısmında merkeze işlenen kuş figürü ince boyunlu, şişkin gövdeli olup kanatları açık bir şekilde verilerek hareket halinde tasvir edilmiştir. Gövdesi üzerinde düzensiz olarak yerleştirilmiş iç içe daire motifleri bulunmaktadır (Baş ve Duran, Dursun 2022:52). İkinci örnek, lüster teknikli kürevi kaptır. Parçaların bazılarının bulunamaması sebebiyle gövdesinin bir bölümü ile boyun ve ağız kısmı eksiktir. Üzerinde yazılı süslemeler yer almaktadır (Baş ve Dursun 2019:66) (Fotoğraf 16).

Fotoğraf 16

Yedinci vitrinde, tek renk sırlı dört çini yer almaktadır. Bunlar kare, daire, çokgen ve haç kolu formunda olup, turkuaz ve patlıcan moru renkte sırlanmıştır (Fotoğraf 17).

Fotoğraf 17

Sekizinci vitrinde, baklava dilimi formunda, kobalt mavisi tek renk sırlı üç adet çini vardır (Fotoğraf 18).

Fotoğraf 18

Dokuzuncu vitrinde sekiz köşeli yıldız formunda, sır altı teknikli üç adet çini bulunmaktadır. Ortada yer alan çift başlı kartal figürlü çini diğerlerinden boyut olarak daha büyüktür. Krem renkte sık ve ince gözenekli

hamur yapısına sahip yıldız formlu çini, beyaz zemin üzerine siyah konturlarla yıldız formuna uygun olarak çerçeve içerisine alınmıştır. Zeminde yer alan motifler siyah ve patlıcan moru, heraldik duruşta çift başlı kartal ise kobalt mavisi renkte dolgulanmıştır (Baş ve Duran, Dursun 2022:45). İkinci örnek keçi veya ceylan olması muhtemel figürle süslenmiş sekiz köşeli yıldız çinidir. Genel olarak sağlam olmakla birlikte, köşelerden biri tamamen kırılmıştır (Baş ve Duran, Dursun 2019:395). Bu vitrinin son örneği, genel anlamda köpek figürleriyle de benzerlik gösterirken, sivri kulakları ve kuyruk yapısından dolayı figür, kurt olarak değerlendirilmiştir. Şeffaf sır altında, beyaz astar üzerine siyah renkte konturları çizilerek verilen figür, kobalt mavisi renkte boyanmıştır (Baş ve Duran, Dursun, 2019: 392) (Fotoğraf 19).

Fotoğraf 19

Onuncu vitrinde, 2014 yılı sondaj çalışmasında bulunan sır altı tek-nikli sekiz köşeli yıldız formunda çini bulunmaktadır. Çininin merkezinde elinde kürek tutan, önünde ve arkasında birer bitki ile sınırlandırılmış erkek figürü tasvir edilmiştir. Sola dönük vaziyette elinde küreğiyle toprağı bellerken betimlenen figür, muhtemelen bir bahçıvanı yansıtmaktadır. Hafif uzun, yassı başa sahip olan figür, birkaç noktasal hareketle ortaya konan saç dışında, genel olarak kel biçimdedir. Çizgisel olarak belirtilen kafasının yanlarından uzanan saçları ise oldukça uzun tutulan sivri sakalıyla birleşmiş halde verilmiştir (Baş ve Dursun, Özdemir, 2017:109) (Fotoğraf 20).

Fotoğraf 20

On birinci vitrinde, sır altı teknikli ve figürlü, altı çini parçası bulunmaktadır. Merkeze yerleştirilen iki parçalı çinide iki yırtıcı kuş figürü yer alır. Çini parçası beyaz zemin üzerine kobalt mavisi ve siyah renklerde dolgulanmış olup, şeffaf renksiz sırlanmıştır. Yanındaki bitkisel süslemeli çini bu örneğin parçasıdır. İkinci örnek, sekiz köşeli yıldız formuna sahip çini parçasıdır. Üzerinde, Umay Ana figürünün bir kanadı görülebilmektedir. Yelpaze formundaki kanat siyah ve kobalt mavisi renklerle düzenlenmiştir. Krem renkte ince ve sık gözenekli hamur yapısına sahiptir. Beyaz astar üzerine siyah konturlarla desenlemeler yapılmış turkuaz ve kobalt mavisi renkte dolgulanmıştır. Üçüncü örneğin hamuru, krem renkte, sık dokulu ve ince gözeneklidir. Beyaz astar üzerine kobalt mavisi, patlıcan moru ve turkuaz renkleri kullanılmış ve üzeri şeffaf renksiz sırlanmıştır. Kompozisyonda boyun, gövde, kanat ve kuyruğu görülen bir su kuşu tasviri yer alır (Baş ve Duran, Dursun 2022:41-47). Diğer iki örnekten birinde çift başlı kartalın boyun kısmı, diğerinde ise bir hayvanın patisi yer almaktadır (Fotoğraf 21).

Fotoğraf 21

On ikinci vitrinde, sır altı teknikli, balık figürlü dört çini parça bulunmaktadır. Büyük oranda kırık olan parçaların bazılarında balığın pulları, bazılarında yüzgeçleri, bazılarında ise kafası izlenebilmektedir. Bir örnekte ise üç balık tasviri bulunmaktadır (Baş ve Duran, Dursun, 2019:398) (Fotoğraf 22).

Fotoğraf 22

On üçüncü vitrinde, sır altı teknikli ve oldukça yalın bitkisel süslemeli bir çini vardır. Yıldız formu, krem renkte hamura sahip olan çini, beyaz renkte astarlanarak üzerine kobalt mavisi renklerle çapraz eksenlerde dört çerçeve oluşturulmuş ve aralarına siyah renkte palmeter işlenmiştir (Baş ve Duran, Dursun, 2017: 400) (Fotoğraf 23).

Fotoğraf 23

On dördüncü vitrinde, sır altı ve lüster teknikli haç formlu çini parçaları yer almaktadır. Bunlar geometrik, bitkisel ve figürlü süslemeye sahip olup turkuaz ve kobalt mavisi renklerde sırlanmıştır (Baş ve Duran, Dursun 2021:178) (Fotoğraf 24).

Fotoğraf 24

On beşinci vitrinde, sır altı teknikli, düğümlü-örgülü süslemeli plaka çiniler vardır. Bunlarda beyaz astar üzerine kobalt mavisi renkler ön plandadır. Her parçadaki kompozisyon farklı özelliktedir (Baş ve Duran, Dursun 2019:112-113) (Fotoğraf 25).

Fotoğraf 25

On altıncı vitrinde, sır altı teknikli, geometrik süslemeli plaka çiniler vardır. Turkuaz, kobalt mavisi ve pathıcan moru renklerin kullanıldığı parçalarda örgüler ve genelde bir yıldızdan gelişim gösteren geometrik motifler görülür (Fotoğraf 26).

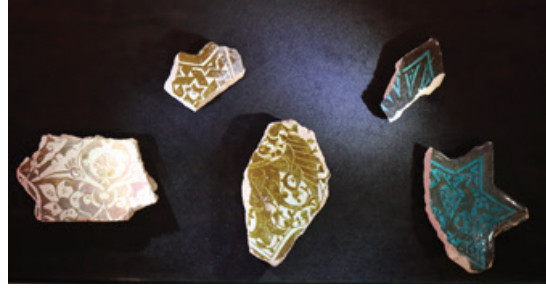
Fotoğraf 26

On yedinci vitrinde, lüster teknikli çiniler bulunmaktadır. Ortada yer alan kartal figürlü çini parçası, krem renkte sık ve ince gözenekli hamura sahip sekiz köşeli yıldız formu bir çiniye aittir. Kırık beyaz renkte sır üzerine işlenen süslemedeki lüster boyama hardal sarısı tonlarındadır. Çini

kırık durumda olduğundan figürün sadece bir kanadı, ayağı ve kuyruğu mevcuttur. Heraldik duruştaki kartalın etrafı, birbirine girişik-girift dal ve yapraklardan gelişen rumi-palmet motifleri ile süslenmiştir. Diğer bir örnek, turkuaz sır üstüne hardal sarısı lüster boyalarla süslenen ve merkezde yüzü birbirine dönük, kuyrukları altta kesişen tavus kuşu benzeri iki figürün yer aldığı altı köşeli çinidir. Bu iki figür etrafında bitkisel süsleme motifleri görülür (Baş-Duran vd. 2022: 48-49). Diğer üç parçadan ikisinde bitkisel, bir diğerinde de geometrik süslemeler görülür (Fotoğraf 27,28).

Fotoğraf 27

Fotoğraf 28

3. Değerlendirme ve Sonuç

2015 yılında Bakanlar Kurulu Kararı ile resmi olarak başlayan Keykubadiye Sarayı kazılarında ele geçen küçük buluntular arasında çok sayıda seramik ve çini eserler yer almaktadır. Bu eserlerden bazıları tam veya bir kısmı tahrip vaziyette ele geçirilmiştir. Büyük bir çoğunluğu kırık ve form vermeyen eserlerden tamamlanabilecek durumda olanlar restorasyonla birleştirilmiştir. Kazı buluntuları arasında yer alan bir grup eserin müzede sergilenmesinin uygun olacağı düşüncesinden hareketle Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Kayseri Büyükşehir Belediyesi arasında protokol yapılmış; bu doğrultuda eserlerin Kayseri Büyükşehir Belediyesi tarafından restore edilip Müzeye dönüştürülen (Selçuklu Uygarlığı Müzesi) Gevher Nesibe Medresesi ve Darüşşifası'nda doğudaki medresenin ana eyvanında sergilenmesi uygun görülmüştür.

Ana eyvan düzenlemesinde ilk olarak vitrinler belirlenmiştir. Tarihi yapıya zarar vermeyen portatif metal ayaklı vitrinlerin alt kısmı ahşap, üstü camdır. Zemine zarar vermemesi için de metal ayakların altlarına ahşap platform yerleştirilmiştir. Bu platformun önüne led aydınlatma döşenmiştir (Fotoğraf 29). Vitrinler ana eyvanın üç duvarının önüne yerleştirilerek, iç kısımlarına kontrast oluşturması için siyah kumaş kaplama yapılmıştır (Fotoğraf 30).

Fotoğraf 29

Fotoğraf 30

Vitrin içi aydınlatmasında ayaklı, pirinç gövdeli led lambalar kullanılmıştır. Vitrinde yüksek kaplar arkaya alınmış, küçük boyutlu eserler yüksek kaplar arasında kalan boşluklara yerleştirilmiştir (Fotoğraf 31).

Fotoğraf 31

Vitrinlerin arkasında duvara asılan fotoğraflı panolarda, vitrinde sergilenen eserlerin tekniğinin tanıtıldığı bilgiler yer almaktadır. Buradaki metinler Türkçe ve İngilizce olmak üzere iki dilde yazılmıştır (Fotoğraf 32).

Fotoğraf 32

Múzenin diğer odalarında yer alan sergi vitrinleriyle dil birliği gösterecek şekilde tasarlanan vitrinlerde, bazı küçük parçalardan oluşan seramiklerin altına sekiz kollu yıldız formunda altlık yerleştirilerek eser ön plana çıkarılmıştır. Bu altlıklarda renk olarak Anadolu Selçuklu çini ve seramiklerinde sıkça kullanılan turkuaz tercih edilmiştir (Fotoğraf 13).

Serginin kuzey duvarına Anadolu Selçuklu Hükümdarı 1. Alaeddin Keykubad'ın Tokat Meliki olduğu dönemde bastırđıđı figürlü sikkesinden esinlenerek Ressam Hamza Gedik tarafından tuval üzerine yağlı boyayla yapılan 262 cm (yükseklik) x 171 cm (genişlik) ölçülerinde tablo yerleştirilmiştir. Sergiye özel olarak hazırlanan tabloda, Erciyes Dağı manzarası önünde merkezde hükümdar (Alaeddin Keykubad), elindeki mızrağı, aslan benzeri vahşi bir hayvanı avlamak üzere tasvir edilmiştir. Tüm bu kompozisyon iki sütün tarafından taşınan yarım daire formulu kemerli çerçeve içerisinde verilmiştir. Kemerin kilit taşına çift başlı kartal figürü yerleştirilmiştir. Kemer köşeliklerinde sekiz kollu yıldız motifleri bulunmaktadır (Fotoğraf 33).

Fotoğraf 33

Sergi Salonunda, ana eyvan ortasında hem Türkçe hem de İngilizce Keykubadiye Sarayı hakkında bilgi veren, fotoğraflı lightbox bulunmaktadır (Fotoğraf 7).

Sonuç olarak Keykubadiye Sarayı buluntularının sergilenmesi için özel olarak hazırlanan sergi salonu, modern müzecilik anlayışı doğrultusunda tasarlanmış ve halkın beğenisine sunulmuştur.

KAYNAKLAR

Baş Ali ve Duran Remzi, Dursun Şükrü-Kayın Ayben (2019). “2017 Yılı Keykubadiye Sarayı Kazısı”, *40. Kazı Sonuçları Toplantısı 07-11 Mayıs 2018 Çanakkale 1*, Ankara: 103-122.

Baş Ali ve Dursun Şükrü (2019). “Keykubadiye Sarayı Kazısı 2015 Yılı Seramik Buluntuları”, *Akdeniz Sanat Dergisi 13 Özel Ek Sayı*, Antalya: 57-77.

Baş Ali ve Duran Remzi, Dursun Necla, Dursun Şükrü (2022). “Keykubadiye Sarayının Kuşları”, *25.Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları*, Konya: .63-87.

Baş Ali ve Duran Remzi-Dursun Necla, Dursun Şükrü, Bağırılı Rasim (2022). “2019 Yılı Keykubadiye Sarayı Kazısı”, *2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları*, Ankara: 75-95.

Baş Ali ve Duran Remzi, Dursun Şükrü (2019). “Keykubadiye Sarayı Figürlü Çinileri (2014-2017)”, *Sanat Tarihi Dergisi XXVIII/2*, İzmir: 387-405.

Baş Ali ve Dursun Şükrü, Özdemir Yurdağül (2017). “Keykubadiye Sarayı Sondaj Çalışması Çini Buluntuları”, *Uluslararası XVIII. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (22-25 Ekim 2014)*, Aydın: 105-123.

Baş Ali ve Duran Remzi, Dursun Şükrü (2017). “2016 Yılı Keykubadiye Sarayı Kazısı”, *39. Kazı Sonuçları Toplantısı 22-26 Mayıs*, Bursa: 395-410.

Baş Ali ve Duran Remzi, Dursun Şükrü, Dursun Necla (2021). “Keykubadiye Sarayı Haç Formlu Çinileri”, *24. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Kitabı (7-9 Ekim 2020)*, Nevşehir: 162-181.

İbn Bibi (1997), *El Evamirü'l-Ala'ie Fil Umuri'l-Ala'ie*, C. I, Çev. M. Öztürk, Ankara: TTK Yayınları.

Kuran Abdullah (1969). *Anadolu Medreseleri*, Ankara: O.D.T.Ü Mimarlık Fakültesi.

Sözen Metin (1970). *Anadolu Medreseleri (Selçuklular ve Beylikler Devri)*, İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.